

'ספרות זולה'

עיון בסיפורו של א' קרת – שיעור הסיום ה'אמונות היהודים'

במהלך השנה עסקנו בבניית גשרים בין מסורת אמונות היהודים לבין העולם התרבותי-מדעי-ערכי העכשווי. לסיום, נעיין בסיפור שמציב לפנינו אתגר בעל משמעות בתחום זה. יהיה זה סיכום וצידה לדרך – כיאה לשיעור אחרון. קראו את הספור המופיע בעמוד המצורף, שימו לב לצורות לשוניות, לשדה הסמנטי ולכל מה שנחוץ לניתוחו והשיבו לשאלות הנלוות. עלי לציין שהשמטתי מן התדפיס 10 מילים שחשבתי שאינן מתאימות לאופי הלימוד שלנו. מי שמתעקש יוכל למצוא את האורגניל בספר געגועי לקיסנר עמ' 58.

כוונות טובות/א' קרת

בתא הדואר חיכתה לי מעטפה עבה. פתחתי אותה וספרתי את הכסף. הכל היה שם. במעטפה היה גם פתק עם שמה של המטרה, תמונת פספורט, והמקום שבו אוכל למצוא אותה. **קיללתי**. לא יודע למה, אני מקצוען, ומקצוען לא אמור להתנהג ככה, אבל **הקללה** פשוט ברחה לי מהפה. לא, לא הייתי צריך לקרוא את השם, זיהיתי את האיש בתמונה. גרייס. פטריק גרייס. חתן פרס נובל לשלום. איש **טוב**. האיש **הטוב** היחידי שאי-פעם הכרתי, בהסתברות גבוהה – האיש הכי **טוב** בעולם.

את פטריק גרייס פגשתי רק פעם אחת. זה היה בבית היתומים באטלנטה. התנהגו אלינו שם כמו אל בהמות. כל השנה הסתובבנו בטינופת, בקושי נתנו לנו אוכל,

ואם מישוהו רק פתח את הפה היו מצליפים בו עם חגורה. הרבה פעמים הם הורידו עם החגורה גם כשהוא נשאר סגור. כשגרייס הגיע הם דאגו לרחוץ אותו, אותו ואת המחראה הזאת שהם קראו לה בית יתומים. לפני שהוא נכנס המנהל העביר תדרוך: מי שיתלונן יחטוף אחר כך. כולנו כבר הספקנו להטות מננו מספיק בשביל לדעת שהוא לא מבליף. כשגרייס נכנס לחדרים שלנו שחקנו כמו כבשים. גרייס ניסה לדבר אתנו, אבל לא כל כך ענינו. כל ילד שקיבל את המתנה שלו אמר יפה תודה וחזר למיטה. אני **קיללתי**

קליעה למטרה. כשאמרתי תודה, הוא שלח יד לכיוון הפנים שלי. התכווצתי. חשבתי שהוא הולך לתת לי מכה. גרייס פרע לי את השיער בעדינות, ובלי לומר כלום הרים לי את החולצה. בתקופה ההיא הייתי פותח את הפה הרבה. גרייס יכול היה לראות את זה מהגב שלי. בהתחלה הוא שתק, אחר כך אמר כמה פעמים את השם של ישו. בסוף הוריד את החולצה חזרה וחיבק אותי. כשחיבק אותי, הבטיח שאף אחד לא ירביץ לי יותר. אני, כמובן, לא האמנתי. אנשים לא נחמדים אליך ככה סתם. הכל נראה לי אז כמו איזה תרגיל. פחדתי שעוד שנייה הוא יוריד את החגורה ויחטוף לי. כל הזמן שחיבק אותי רק רציתי שילך. הוא הלך, ובאותו ערב החליפו את המנהל שלנו ואת כל הסגל. מאז אף-אחד לא הרביץ לי יותר, חוץ מהכושון ההוא שמחקתי בג'קסון, אותו עשיתי פרו-בונו. מאז אף אחד לא הרים עלי יד.

לא פגשתי יותר את פטריק גרייס, אבל קראתי עליו הרבה בעיתונים. על כל האנשים שעזרו להם, כל הדברים **הטובים** שעשה. הוא היה איש **טוב**. אולי הכי **טוב** בעולם. הבנאדם היחידי שהייתי חייב לו **טובה** על פני היבשת המכוערת הזאת. ועוד שעתיים אני אמור לפגוש אותו. עוד שעתיים אני אמור לדפוק לו כדור בראש.

אני בן שלוששים ואחת. בתקופת העבודה שלי קיבלתי עשרים ותשעה חוזים. ביצעתי את כולם. עשרים ושישה במכה ראשונה. אני אף פעם לא מנסה להכין את האנשים שאני הורג. אף פעם לא מנסה להבין למה. ביזנס זה ביזנס, וכמו שכבר אמרתי, אני מקצוען. יש לי שם **טוב**, ובמקצוע כמו שלי שם **טוב** זה הדבר היחידי שחשוב. הרי אין פרסומות בעיתונים או הנחות למחזיקי כרטיס אשראי. הדבר היחידי שמביא את הלקוח הוא הבטחון שהעבודה תתבצע. בגלל זה הקפדתי תמיד לא לבטל הזמנות. מי שיבדוק את הרקורד שלי ימצא רק לקוחות מרוצים. לקוחות מרוצים וגוריות.

שכרתי חדר שפונה לרחוב, בדיוק מול בית הקפה. אמרתי לבעלת הבית ששאר הדברים שלי יגיעו ביום שני, ושילמתי חודשיים מראש. היתה לי חצה שעה עד זמן ההגעה המשוער שלו. הרכבתי את הרובה ואיפסתי את כוונת האינפרה אדום. נשארתי לו עוד עשרים ושש דקות. הדלקתי סיגריה. ניסיתי לא לחשוב על כלום. הסיגריה נגמרה, הטסתי את מה שנשאר ממנה לפינה של החדר. מי יכול לרצות להרוג בן-אדם כזה? רק **שטן** או **מטורף**. אני מכיר את גרייס, הוא חיבק אותי כשעוד הייתי ילד, אבל ביזנס זה ביזנס. פעם אחת נתן לי רגשות שלך להיכנס ואתה גמור. השטיח בפינת החדר התחיל להעלות עשן. קמתי מהמיטה ודרכתי את בול הסיגרייה. עוד שמונה

עשרה דקות, עוד שמונה עשרה דקות וזהו. ניסיתי לחשוב על פוטבול, על דן מארינון [...] ניסיתי לא לחשוב על כלום.

הוא הגיע בדיוק בזמן, זיהיתי אותו מאחור לפי ההליכה המרחפת הזאת שלו, לפי השיער שמגיע לו עד לכתפיים. הוא התיישב באחד השולחנות בחוץ, במקום הכי מואר, ככה שהוא בדיוק פנה אלי. זווית מושלמת. טוח ביננו. הייתי יכול לעשות את הירייה הזאת בעיניים עצומות. הנקודה האדומה הופיעה לו ליד הדקה, טיפה שמאלה מדי. תיקנתי כמה שצריך ימינה ועצרתי את הנשימה.

בדיוק עבר שם זקן עם כל הבית שלו בשקיות, מין הומלס בגרוש, העיר מלאה בכאלה. במדרכה שלי בית הקפה נקרעה לו אחת הידיות. השקית נפלה לרצפה וכל מיני ג'אנק התחיל להתגלגל ממנה. ראיתי את הגוף של גרייס מתקשה לרגע, מין עווית קטנה בזווית הפה, ומיד הוא קם לעזור. כורע בך על המדרכה, אוסף את

העיתונים והפחיות הריקות חזרה לשקית. הכוונת נשארה נעולה עליו לאורך כל הדרך. הפנים שלו היו עכשיו שלי. הנקודה האדומה של הכוונת צפה במרכז המצח כמו קישוט הודי זוהר. הפנים האלה היו שלי, וכשחיך אל הזקן הם ורחו ממשי. כמו הציוורים של הקורשים על קירות הכנסיות.

הפסקתי להסתכל דרך הכוונות. תקעתי מבט באצבע ההדק. היא ריחפה במקביל לשמורת ההדק, ישרה, כמעט מקובעת. היא לא תעשה את זה, אין טעם להשלות את עצמי, היא פשוט לא תעשה את זה. נצרתי את הרובה, ומשכתי לאחור את הבריח. הקליע החליק מבית הבליעה.

יודתי לבית הקפה עם הרובה שלי בתוך המזודה. בעצם הוא כבר לא היה רובה, הוא שוב חזר להיות חמישה חלקים לא מזיקים. התיישבתי בשולחן מול גרייס וביקשתי מהמלצרית קפה. הוא מיד זיהה אותי. הייתי ילד בן אחת עשרה בפעם האחרונה שראה אותי, אבל הוא זיהה אותי בלי שום בעיה. הוא אפילו זכר את שמי. הנחתי את המעטפה עם הכסף על השולחן, אמרתי לו שמישהו שכר אותי כדי להרוג אותו.

ניסיתי להתנהג בקור רוח, להעמיד פנים כאילו שאפילו לרגע לא שקלתי את ביצוע החוזה. גרייס חיך ואמר שהוא יודע. שהוא זה ששלח את הכסף במעטפה, שהוא רוצה למות. אני מודה שהתשובה שלו הפתיעה אותי לגמרי. התחלתי לגמגם קצת. אמרתי למה. שאלתי אם יש לו מחלה ממארת. "מחלה?" צחק, "בערך", אחרי זה שוב הופיעה לו העווית הקטנה בפה, זאת שראיתי קודם מהחלון, והוא התחיל לדבר: "מאז שאני ילד יש לי מחלה, רק שאף אחד לא ניסה לטפל בה, למרות שהסימפטומים ברורים. הייתי נותן לילדים האחרים את הצעצועים. מעולם לא שיקרתי, מעולם לא גנבתי. אפילו בקטנות בחצר בית ספר לא התפתיתי להגיב אף פעם, תמיד הקפדתי לתת את הלחי השנייה. **הטוב** לב הכפייתי שלי רק החמיר עם השנים, אבל אף אחד לא רצה לעזור. אם, למשל, הייתי רע בצורה כפייתית, היו לוקחים אותי מיד לאיזה פסיכולוג, מנסים לעצור את זה. אבל כשאתה **טוב**? להכרה זה מאוד נוח לקבל כל הזמן את הצרכים שלה במחיר של קריאת התפעלות וכמה קומפלימנטים. ואני המשכתי להדרדר. כיום אני כבר לא מסוגל לאכול בלי שאחרי נגיסה אחת אחפש מישהו רעב יותר שיגמור את האוכל. ובליחות אני לא מצליח להירדם. איך אפשר לחשוב על שינה בכלל כשאתה גר בניו-יורק ועשרים מטר מהבית שלך אנשים קופאים על ספסל ברחוב."

העווית שוב חזרה לזווית הפה, כל הגוף שלו רעד. "אני לא יכול להמשיך ככה, בלי שינה. בלי מזון. בלי אהבה. למי יש זמן לאהבה כשמסביב יש כל כך הרבה סבל? זה פשוט סיזן. תבין, אף פעם לא ביקשתי להיות ככה. זה כמו דיבוק, רק שבמקום **שטן** משתלט לך על הגוף מלאך. לעזאזל, אם לפחות זה היה **שטן** אז כבר מזמן מישוהו היה דואג לגמור אותי. אבל ככה?" גרייס פלט אנחה קצרה ועצם את עיניו. "תשמע", המשך, "כל הכסף כאן, קח אותו, תעלה לאיזה מרפסת או גג ותגמור עם זה. אני הרי לא יכול לעשות את זה בעצמי, וכל יום זה נהיה קשה יותר. בשבילי רק לשלוח את הכסף, לנהל את השיחה הזאת", הוא ניגב את הזיעה מפניו, "זה קשה, קשה לי מאוד. אני לא בטוח שיהיה לי הכוח לעשות את זה שוב. בבקשה תעלה לאיזה גג ותגמור עם זה. אני מתחנן." הסתכלתי עליו. בפנים המיוסרות שלו,

יודע, זה כמו מחלה." דחפתי את השטר המקומט חזרה לכיס. אמרתי תודה והלכתי. אחרי כמה צעדים הוא קרא לי, שכחתי את הרובה. חזרתי לקחת אותו, קיללתי בשקט, הרגשתי כמו חובבן. שלושה ימים אחרי זה, בדאלאס, יריתי באיזה סנאטור, זאת היתה ירייה קשה, מאתיים יארד, חצי גוף, רוח צדית, הוא מת לפני שפגע ברצפה.

כמו ישו על הצלב, ממש כמו ישו. לא אמרתי כלום, לא ידעתי מה להגיד. לרוב יש לי תמיד את המשפט הנכון טעון בקנה ולא משנה אם זה כומר מוודה, זונה בכר או סוכן פדראלי. אבל אתו? אתו הייתי שוב פעם ילד מפוחד מביט-יתומים שמתכוון מול כל תנועה פתאומית. הוא היה איש טוב, האיש הטוב, בחיים לא הייתי יכול לחסל אותו. שום דבר לא היה עוזר, האצבע פשוט לא היתה מתקפלת. "מצטער, מר גרייס", לחשתי בסוף, "אני פשוט...". "אתה פשוט לא יכול להרוג אותי." הוא חייך. "זה בסדר, אתה לא הראשון, אתה יודע, שניים אחרים כבר הספיקו להחזיר את המעטפה לפניך. כנראה שזה חלק מהקללה. רק שאתה, עם בית היתומים והכל", הוא משך בכתפיו, "ואני כל יום נהיה חלש יותר, איכשהו קיוויתי שתוכל להחזיר לי טובה".

"מצטער מר גרייס", לחשתי, עמדו לי דמעות בעיניים, "אם הייתי יכול...". "לא נורא", אמר. "אני מבין. שום דבר לא קרה. עזוב את החשבון", גיחך כשראה את השטר בידי, "אני מזמין. אל תתוכח. אני הרי חייב להזמין, אתה

השאלות:

1. מהי התמה המרכזית של הסיפור?
2. מה פשר שמו: 'כוונות טובות'?
3. מי הטוב ומי הרע בסיפור?
4. למה לא יכול הרוצח להרוג את האיש הרע?
5. חופשי חופשי – כל מה שתוכלו להציע בקידום ההבנה. לאחר מכן תוכלו להסתייע במקורות הבאים:

א. כוונות טובות.

שימו לב לערך הבא מתוך האנציקלופדיה. האם יתכן שכותרת הסיפור מתכתבת עם מונח זה? וויקיפדיה

הדרך לגיהנום רצופה כוונות טובות - אמרה שבאה לתאר מעשה שנועד להועיל, אך התגלה בסופו של דבר כהרה אסון. משמשת את מי שבא למתוח ביקורת על המעשה. האמרה נמצאת בשימוש נרחב בפיהם של דוברי עברית, אך מקורה בתרבות אירופה. מקורה המדויק של האמרה אינו ידוע. בצורתה האנגלית, The road to hell is paved with good intentions, יש המייחסים אותה לסמואל ג'ונסון, בן המאה ה-18, אך כנראה שמקורה קדום יותר. אצל ברנר מקלרבו, בן המאה ה-12, מופיעה האמרה "הגיהנום מלא בכוונות טובות".

איך ערך זה מקדם את הבנת הסיפור. הנוכל למצוא בו כוונות המובילות לגיהנום? לחז"ל ולמסורת היהדות, יחס אחר לתחום של הכוונה והמחשבה הטובה – ראו את המקור הבא.

קידושין מ א

מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו מאי ולחושבי שמו אמר רב אסי אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה שנאמר און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה'...

מהי ההשלכה העולה מן היחס הזה לכוונה ולמחשבה הטובה? ראו דוגמא אצל הרב קוק:

אורות התשובה / פרק ט - ערך הרצון המתגלה ע"י התשובה / א

הטוב האמתי של ההצלחה הגמורה שאינה תלויה כ"א באדם עצמו, ולא בשום תנאי חיצוני, והוא רק הרצון הטוב. והצלחה זו היא האושר הגדול מכל אוצרות וסגולות, ורק היא מאשרת את כל העולם ואת כל המציאות. כי הרצון הטוב, השורה בנשמה תדיר, מהפך הוא את כל החיים והמציאות לטובה, ומתוך העין הטובה, שהוא מביט אז על ידה באמתת המציאות, פועל הוא על המציאות ועל ארחות הסבוך שבחיים שיצאו מכלל קלקולם, והכל פורח וחי באושר, מתוך העושר והשובע הנשמתי שברצון הטוב....

מדוע הטוב האמתי הוא רק הרצון הטוב? כיצד הרצון הטוב מאשר את כל העולם והופך את החיים לטובה? ראו דוגמא במקור הבא.

המקור הוא קטע הסיום מספורו של או הנרי שנקרא בעבר 'תקנה מתוקנה' או פשוט 'ג'ימי ואלנטיין'. הסיפור הוא מפורסם ויש קווי דמיון שונים בינו לבין הסיפור שלנו. שימו לב לשווה אך השוו בעיקר את הסימונות השונות של הסיפורים. מי שלא זוכר את הסיפור שישאל.

או הנרי/החזרה למוטב

ג'ימי ואלנטיין לבש את מעילו ופסע אל הדלת החיצונית. בצאתו, היה נדמה לו כי שמע קול רחוק, שהיה מוכר לו משכבר הימים: "ראלף!" אך הוא לא נעצר אך לרגע. בפתח עמד בדרכו אדם גדל מידות. "הלו, בן"; אמר ג'ימי בעודו מחייך את חיוכו המוזר. "סוף סוף תפסת אותי, האין זאת? אם כן, נזוז, אין לי מה להפסיד". ואז נהג בן פרייס באורח מוזר במקצת, "חושבני שאתה טועה מר ספנסר", אמר. "אינני סבור, שאני מכיר אותך. מרכבתך מחכה לך, לא כן?" ובן פרייס פנה לדרכו ופסע במורד הרחוב. מהי המשמעות של ההבדל המובהק בסיום?

ב. על הטוב ועל הרע.

מיהו הגיבור הטוב ומיהו הגיבור הרע בסיפור? חישובו שנית. דייקו את לשון הסיפור במה שאין בו ובמה שיש בו כדי להשיב תשובה לשאלה זו. מה המשמעות של המסקנה ביחס לערכי הרע והטוב? המסורת היהודית יודעת שבעולם שלנו העסק מורכב. ראו את דברי ר' חיים מוולוז'ין לענין זה:

נפש החיים שער א פרק ו

והענין כי קודם החטא, אם כי ודאי שהיה [- האדם] בעל בחירה גמור, להטות עצמו לכל אשר יחפוץ: להטיב או להיפך ח"ו, כי זה תכלית כוונת כלל הבריאה, וגם כי הרי אחר כך חטא. אמנם לא שהיה ענין בחירתו מחמת שכוחות הרע היו כלולים בתוכו, כי הוא היה אדם ישר לגמרי כלול רק מסדרי כחות הקדושה לבד... כוחות הרע היו עומדים לצד וענין בפני עצמם חוץ ממנו, והיה בעל בחירה ליכנס אל כחות הרע ח"ו כמו שהאדם הוא בעל בחירה ליכנס אל תוך האש, לכן... הוצרך הנחש לבא מבחוץ לפתות, לא כמו שהוא עתה שהיצר המפתה את האדם הוא בתוך האדם עצמו, ומתדמה להאדם שהוא עצמו הוא הרוצה ונמשך לעשות העון ולא שאחר חוץ ממנו מפתהו. [וכשחטא] אז נתערבו הכוחות הרע

הרב חיים איצקוביץ, ידוע יותר בשם רבי חיים מוולוז'ין (1749 -), היה מחשובי תלמידיו של הגאון מוילנה ומייסדה של ישיבת וולוז'ין "אם הישיבות". כמנהיגה של היהדות המתנגדית, בספרו 'נפש החיים' הציג השקפת עולם יהודית הכוללת את הגישה המתנגדת לחסידות.

בתוכו ממש... וזהו עץ הדעת טו"ר [=טוב ורע], שנתחברו ונתערבו בתוכו ובהעולמות הטוב והרע יחד זה בתוך זה ממש, כי דעת פירושו התחברות כידוע... וזה שאמרו רז"ל (שבת קמו א) כשבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא, רוצה לומר בתוכה ממש, ומאז גרם על ידי זה ערבוביא גדולה במעשיו, שכל מעשי האדם המה בערבוביא והשתנות רבים מאד, פעם טוב ופעם רע, ומתהפך תמיד מטוב לרע ומרע לטוב, וגם המעשה הטוב עצמו כמעט בלתי אפשר לרוב העולם שיהיה כולו קדש זך ונקי לגמרי, בלי שום נטיה לאיזה פניה ומחשבה קלה לגרמיה, וכן להיפך בהמעשה אשר לא טוב גם כן מעורב בו לפעמים איזה מחשבה לטוב לפי דמיונו, וגם הצדיק גמור שמימיו לא עשה שום מעשה אשר לא טוב ולא שח מימיו שום שיחה קלה אשר לא טובה ח"ו, עם כל זה כמעט בלתי אפשר כלל שמעשיו הטובים עצמם כל ימי חייו, יהיו כלם בשלימות האמיתי לגמרי ולא יהיה אפילו באחת....

מה ההבדל בחיי האדם בין לפני החטא ואחריו? מה משמעותה של ערבוביה זו ביחס ליחס לטוב ולרע? האם הסיפור שלנו עוסק רק בטשטוש הפער שביניהם? היש כאן תהום אפילה חמורה יותר? לאור מסקנותיך קרא בבקשה את הפסקים הבאים:

דברים ל

(טו) רָאָה נְתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמְּנוֹת וְאֶת הַרְעָה:
 (יט) הַעֲדַתִּי בְכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמְּנוֹת נְתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבְחַרְתָּ בַחַיִּים לְמַעַן תִּתְּנֶה אֹתָהּ וְיִרְעָד:

לאור הנ"ל לאיזו הכרעה נדרש האדם לפי פסוקים אלו?
מהי המשמעות של הפסוק הזה המופיע בסיומה של הבריאה?

בראשית א

(לא) וַיֵּרָא אֱ-לֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד

האם המדרש הבא מקהה את הלשון הברורה של הפסוק?

בראשית רבה ט ה

(ה) בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב והנה טוב מאד והנה מות

שימו לב אף למדרש זה:

שם שם ג

(ג) דבר אחר וירא א-להים את כל אשר עשה והנה טוב מאד רבי יוחנן אמר מלך בשר ודם בונה פלטין מביט בעליונים

ראיה אחת ובתחתונים ראיה אחת אבל הקב"ה מביט בעליונים ובתחתונים ראיה אחת.

אמר רבי שמעון בן לקיש הנה טוב מאד זה העולם הזה

והנה טוב מאד זה העולם הבא

העולם הזה והעוה"ב הביט בהן הקב"ה ראיה אחת.

לימוד פורה

